

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٣٤٢٣٨ - ٢٠١٢٤٩

دانشکده علوم و فنون قرآن تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته تفسیر قرآن

عنوان

بررسی تطبیقی تهجد و نوافل در قرآن و روایات از دیدگاه فریقین

نگارنده

اسد الله مرتضوی

استاد راهنما

دکتر مجید معارف

استاد مشاور

دکتر عبد الهادی فقهی زاده

۱۳۸۹/۱۲/۵
کتابخانه مرکزی
کتابخانه

دی ماه ۱۳۸۸

۱۳۴۲۳۸

تقدیر و تشکر

سپاس برای خدای یکتا، درود و سلام بر خاتم پیغمبران محمد (ص) آل و اصحاب او باد. در همین جا بر خود لازم می‌دانم تا سپاسگزار تلاشهای بی‌دریغ استاد خود، دکتر داود سلیمانی باشم که ابتدا راهنمایی این پایان نامه را بر عهده داشتند ولی به دلیل گرفتاریهایی که برای ایشان پیش آمد از ادامه‌ی کار با این استاد گرانقدر محروم ماندیم. و باز شایسته است که از استاد دکتر مجید معارف که ادامه‌ی راهنمایی این پایان نامه را بر عهده گرفتند تشکر کنم که ایشان نیز زحمات زیادی کشیدند. همچنین بایسته است که قدردان زحمات استاد مشاور؛ دکتر عبد الهادی فقهی زاده که منت نهادند و مشاوره‌ی این پایان نامه را بر عهده گرفتند. و نیز لازم است که قدردان زحمات اساتید داوور؛ دکتر علی محمدی آشنانی و دکتر علی غضنفری باشم که زحمت داووری را تقبل فرمودند.

تقدیم

تقدیم به پدر و مادرم که رنجها را بخاطر آسایش فرزند خود متحمل شدند تلاشها نمودند تا وی خوشبخت و سعادتمند شود، عمرشان را فدا نمودند تا زیبایی و طراوت عمر فرزند زنده بماند. عطوفت و رحم و رعایتها را ارزانی فرزند نمودند. چه بسیار حقوقی که دارند و چه بسیار نیکی و احترام که برایشان لازم است!

و تقدیم به برادر بزرگم عبد الصمد که همواره راهنمایم در مرحله مرحله‌ی زندگی می‌باشد.

و تقدیم به دیگر برادران و خواهر عزیزم که این برادر حقیرشان را یاورند و تحمل می‌نمایند.

چکیده:

موضوع این پایان نامه بررسی تطبیقی تهجد و نوافل در قرآن و روایات از دیدگاه فریقین می‌باشد. در این پژوهش نوافل یومیه (نوافل راتبه و نافله‌ی شب) و نمازهای مستحبی ماه رمضان مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به آیات و روایات بیان گردیده که نوافل از اهمیت والایی برخوردار است.

نوافل راتبه در روایات شیعه به میزان ۲۷، ۲۹، ۳۳ و ۳۴ رکعت وارد شده که ۳۴ رکعت آن مشهور می‌باشد یعنی نافله‌ی صبح ۲ رکعت، ظهر ۸ رکعت، عصر ۸ رکعت، مغرب ۴ رکعت، عشا ۲ رکعت و جمعه ۲۰ رکعت و در احادیث اهل سنت به میزان ۱۰ و ۱۲ رکعت وارد شده که ۱۲ رکعت آن مشهور است. یعنی نافله‌ی صبح ۲ رکعت، ظهر ۴ رکعت قبله و ۲ رکعت بعدیه، مغرب ۲ رکعت، عشا ۲ رکعت و جمعه ۲ رکعت است که با کیفیت خاص خود و در وقت محدود و مشخص شده‌اش (پیش یا پس از نماز فرض) بایستی خوانده می‌شود. در مورد احکام نوافل نیز باید گفت که خواندن آنها به صورت جماعت در شیعه بدعت و در اهل سنت، سنت است و اینکه شیعه نوافل روزانه (ظهر و عصر) را بر خلاف نوافل شبانه در سفر ساقط می‌داند در حالی که اهل سنت معتقدند جز خواندن سنت صبح و وتر خواندن دیگر نوافل در سفر از پیامبر ثابت نیست. در مورد نافله‌ی شب نیز باید گفت که این نماز برترین نوافل و ۱۱ رکعت می‌باشد که ۸ رکعت آن نماز شب و ۲ رکعت آن شفع و ۱ رکعت آن وتر نام دارد و بهتر است هنگام نیمه‌شب و یا ثلث آخر شب خوانده شود و روشن است که این نماز در حق پیامبر و امتیانش نافله محسوب می‌شود و شیعه و اهل سنت بر این امر اتفاق نظر دارند. ولی نماز ماه رمضان از جمله‌ی نمازهای مستحبی است و نافله محسوب نمی‌شود چرا که نوافل رکعاتش قطعی است و در آمار معین وجود دارد. بنابراین نماز در ماه رمضان را جزء نوافل شمردن و مشخص کردن میزان رکعات برای آن و جماعت خواندن آن درست نمی‌باشد و به‌طور کلی باید گفت در نافله‌ی رمضان احتیاط آن است که به صورت فرادی و ۱۱ رکعت خوانده شود.

کلید واژه:

نوافل، رواتب، نافله‌ی شب، تراویح، شیعه، اهل سنت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۳.....	کلیات تحقیق.....

فصل اول

نوافل راتبه

۴-۷۱.....	۱- نوافل راتبه.....
۴.....	۱-۱ تعاریف.....
۴.....	۲-۱ فلسفه‌ی نوافل.....
۵.....	۱-۲-۱ تأکید بر حفظ نمازهای واجب.....
۵.....	۲-۲-۱ باز بودن مسیر کمال.....
۶.....	۳-۱ اهمیت نوافل.....
۶.....	۱-۳-۱ ترغیب و تشویق مکلف بر انجام دادن نوافل به طور مطلق.....
۷.....	۲-۳-۱ تأکید بر هر راتبه به صورت خاص.....
۸.....	۳-۳-۱ تشویق انسان مکلف بر اهتمام به قضاء نوافل.....
۸.....	۴-۳-۱ نکوهش بر کوچک شمردن نوافل.....
۹.....	۵-۳-۱ تأکید کردن بر تاثیر مهم نوافل.....
۱۰.....	۴-۴-۱ انواع نمازهای سنت.....
۱۰.....	۱-۴-۱ سنت مطلق.....
۱۰.....	۲-۴-۱ سنت مقید.....
۱۱.....	۵-۱ اعداد رواتب یومیه.....
۱۱.....	۱-۵-۱ دیدگاه شیعه.....
۱۱.....	۱-۱-۵-۱ گروه اول و استدلالات آنها (نوافل ۳۳ رکعت است).....
۱۲.....	۱-۱-۵-۱-۱ روایاتی که نشان می‌دهد پیامبر نماز و تیره نخوانده‌اند.....
۱۳.....	۲-۱-۵-۱-۱ روایات نشانگر بدل بودن و تیره از وتر.....
۱۴.....	۲-۱-۵-۱-۱ روایاتی که نشانگر ۵۱ رکعت بودن فرائض و نوافل است.....

- ۱۵-۱-۵-۱-۲-۱ روایات نشانگر سنت معتبره بودن ۵۱ رکعت.....
- ۱۶-۱-۵-۱-۳ یادآوری اعداد رواتب یومیه.....
- ۱۸-۱-۵-۱-۴ نماز غفيله.....
- ۱۸-۱-۵-۱-۴-۱ حقيقت نماز غفيله.....
- ۱۹-۱-۵-۱-۴-۲ وجه تسميه.....
- ۱۹-۱-۵-۱-۴-۳ روایات صريح در استقلال غفيله از راتبه‌ی مغرب.....
- ۱۹-۱-۵-۱-۴-۴ دليل‌های قائلان بر داخل بودن غفيله در ضمن راتبه‌ی مغرب.....
- ۲۰-۱-۵-۱-۴-۴-۱ روایات نشانگر راتبه‌ی مغرب بودن غفيله.....
- ۲۰-۱-۵-۱-۴-۴-۲ حرمت تطوع در وقت غير موسّع فریضه.....
- ۲۰-۱-۵-۱-۴-۴-۳ روش پیامبر ﷺ و ائمه الكبار.....
- ۲۱-۵-۱-۲ دیدگاه اهل سنت.....
- ۲۲-۱-۵-۱-۲-۱ سنتهای راتبه دوازده رکعت است.....
- ۲۲-۱-۵-۱-۲-۲ سنتهای راتبه ده رکعت است.....
- ۲۳-۱-۶-۱-۶-۱ کیفیت سنتهای راتبه.....
- ۲۳-۱-۶-۱-۶-۱ راتبه‌ی صبح.....
- ۲۳-۱-۶-۱-۱-۱-۶-۱ اهمیت راتبه‌ی صبح.....
- ۲۳-۱-۶-۱-۱-۱-۶-۱ دیدگاه شیعه.....
- ۲۳-۱-۶-۱-۱-۱-۶-۱ دیدگاه اهل سنت.....
- ۲۴-۱-۶-۱-۲-۱-۶-۱ دیدگاه خاص هر کدام از فریقین.....
- ۲۴-۱-۶-۱-۲-۱-۶-۱ دیدگاه شیعه.....
- ۲۴-۱-۶-۱-۲-۱-۶-۱ وقت راتبه‌ی صبح.....
- ۲۵-۱-۶-۱-۲-۱-۱-۱-۶-۱ آغاز زمان راتبه‌ی صبح.....
- ۲۵-۱-۶-۱-۲-۱-۱-۱-۶-۱ طلوع صبح اول (کاذب).....
- ۲۶-۱-۶-۱-۲-۱-۱-۱-۶-۱ طلوع صبح دوم.....
- ۲۶-۱-۶-۱-۲-۱-۱-۱-۶-۱ پس از نیمه شب.....
- ۲۷-۱-۶-۱-۲-۱-۱-۱-۶-۱ پایان زمان راتبه‌ی صبح.....

- ۴۰.....۱-۲-۲-۲-۶-۱ فضیلت آن
- ۴۰.....۱-۲-۲-۲-۶-۱ کیفیت آن
- ۴۲.....۱-۳-۶-۱ راتبه‌ی مغرب
- ۴۲.....۱-۳-۶-۱ دیدگاه شیعه
- ۴۲.....۱-۱-۳-۶-۱ وقت راتبه‌ی مغرب
- ۴۲.....۱-۱-۱-۳-۶-۱ ابتدای وقت راتبه‌ی مغرب
- ۴۲.....۱-۱-۱-۳-۶-۱ انتهای وقت آن
- ۴۲.....۱-۲-۱-۱-۳-۶-۱ ناپدید شدن سرخی مغرب
- ۴۳.....۱-۲-۱-۱-۳-۶-۱ امتداد وقت راتبه‌ی مغرب
- ۴۳.....۱-۳-۶-۱ دیدگاه اهل سنت
- ۴۴.....۱-۲-۳-۶-۱ کیفیت و فضیلت آن
- ۴۴.....۱-۲-۳-۶-۱ تأکید بر خواندن آن در خانه
- ۴۴.....۱-۴-۶-۱ راتبه‌ی عشا
- ۴۵.....۱-۴-۶-۱ دیدگاه شیعه
- ۴۶.....۱-۴-۶-۱ دیدگاه اهل سنت
- ۴۶.....۱-۲-۴-۶-۱ کیفیت و فضیلت آن
- ۴۶.....۱-۵-۶-۱ راتبه‌ی روز جمعه
- ۴۷.....۱-۵-۶-۱ دیدگاه شیعه
- ۴۸.....۱-۵-۶-۱ دیدگاه اهل سنت
- ۴۸.....۱-۲-۵-۶-۱ آیا نماز جمعه سنت قبله دارد؟
- ۴۸.....۱-۲-۵-۶-۱ سنت بعدیه‌ی جمعه
- ۵۰.....۱-۷-۱ احکام نوافل
- ۵۰.....۱-۷-۱ نوافل در سفر
- ۵۰.....۱-۱-۷-۱ دیدگاه شیعه
- ۵۱.....۱-۱-۷-۱ دیدگاه اهل سنت
- ۵۲.....۱-۷-۱ نشستن در نمازهای راتبه به صورت اختیاری
- ۵۲.....۱-۲-۷-۱ دیدگاه شیعه

- ۵۳..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۲-۷-۱
- ۵۵..... قرائت در نوافل..... ۳-۷-۱
- ۵۵..... دیدگاه شیعه..... ۱-۳-۷-۱
- ۵۵..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۳-۷-۱
- ۵۶..... جواز قطع کردن نوافل از روی اختیار..... ۴-۷-۱
- ۵۶..... دیدگاه شیعه..... ۱-۴-۷-۱
- ۵۷..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۴-۷-۱
- ۵۷..... استحباب قضاء نوافل..... ۵-۷-۱
- ۵۷..... دیدگاه شیعه..... ۱-۵-۷-۱
- ۵۹..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۵-۷-۱
- ۵۹..... خواندن نوافل در خانه بهتر است..... ۶-۷-۱
- ۵۹..... دیدگاه شیعه..... ۱-۶-۷-۱
- ۶۰..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۶-۷-۱
- ۶۰..... بررسی جماعت خواندن نوافل..... ۷-۷-۱
- ۶۰..... دیدگاه شیعه..... ۱-۷-۷-۱
- ۶۱..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۷-۷-۱
- ۶۲..... کیفیت اقامه‌ی نوافل (دو رکعتی خواندن)..... ۸-۷-۱
- ۶۲..... دیدگاه شیعه..... ۱-۸-۷-۱
- ۶۳..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۸-۷-۱
- ۶۴..... نماز سنت سوار بر مرکب..... ۹-۷-۱
- ۶۴..... دیدگاه شیعه..... ۱-۹-۷-۱
- ۶۵..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۹-۷-۱
- ۶۶..... نماز با قرائت طولانی بهترین نمازهاست..... ۱۰-۷-۱
- ۶۶..... دیدگاه شیعه..... ۱-۱۰-۷-۱
- ۶۶..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۱۰-۷-۱
- ۶۶..... مداومت بر سنت بهتر است، هر چند کم باشد..... ۱۱-۷-۱
- ۶۶..... دیدگاه شیعه..... ۱-۱۱-۷-۱

- ۶۷.....۲-۱۱-۷-۱ دیدگاه اهل سنت.....
- ۶۷.....۱۲-۷-۱ متصل کردن نماز سنت با فرض.....
- ۶۸.....۱۳-۷-۱ قنوت نوافل.....
- ۶۸.....۱۴-۷-۱ شك کردن در راتبه.....

فصل دوم

نماز شب

- ۷۱-۱۱۱.....۲- نماز شب.....
- ۷۱.....۱-۲ تعاریف.....
- ۷۱.....۲-۲ فضیلت نماز شب و وتر.....
- ۷۱.....۱-۲-۲ آیات وارده در مورد فضیلت نماز شب.....
- ۷۲.....۱-۲-۲ دعوت رسول خدا به نماز شب.....
- ۷۲.....۲-۱-۲-۲ قیام در دل شب.....
- ۷۳.....۳-۱-۲-۲ طلب استغفار هنگام سحر.....
- ۷۴.....۴-۱-۲-۲ نماز شب نشانه‌ی بهشتیان.....
- ۷۵.....۵-۱-۲-۲ برخاستن از بستر برای نماز شب.....
- ۷۶.....۶-۱-۲-۲ وصف شب‌زنده‌داری دانایان.....
- ۷۷.....۷-۱-۲-۲ تسبیح هنگام شب و صبح.....
- ۷۷.....۸-۱-۲-۲ تسبیح خدا در شب.....
- ۷۸.....۹-۱-۲-۲ تجدید قوا به وسیله‌ی نماز شب.....
- ۷۹.....۱۰-۱-۲-۲ مأنوس شدن با خدا.....
- ۸۰.....۱۱-۱-۲-۲ شب‌زنده‌داری اهل کتاب.....
- ۸۱.....۱۲-۱-۲-۲ نماز شب از ویژگیهای عبادالرحمن است.....
- ۸۱.....۱۳-۱-۲-۲ نیکو صورتان.....
- ۸۲.....۲-۲-۲ روایات وارده در مورد فضیلت نماز شب.....
- ۸۲.....۱-۲-۲-۲ دیدگاه شیعه.....
- ۸۳.....۲-۲-۲-۲ دیدگاه اهل سنت.....
- ۸۳.....۳-۲ حکم نماز شب و وتر.....

- ۸۴..... دیدگاه شیعه..... ۱-۳-۲
- ۸۵..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۳-۲
- ۹۱..... آغاز وقت نماز شب و وتر و پایان آن..... ۴-۲
- ۹۱..... دیدگاه شیعه..... ۱-۴-۲
- ۹۱..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۴-۲
- ۹۲..... تعداد رکتهای نماز شب و وتر و کیفیت آنها..... ۵-۲
- ۹۳..... دیدگاه شیعه..... ۱-۵-۲
- ۹۳..... نماز شب دور رکعت دور رکعت است و وتر با یک رکعت.....
- ۹۴..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۵-۲
- ۹۵..... نماز شب دور رکعت دور رکعت است و وتر با یک رکعت..... ۱-۲-۵-۲
- ۹۷..... وتر با سه رکعت..... ۲-۲-۵-۲
- ۲-۵-۲-۸ سؤال: حکم دو رکعتی که پیامبر ﷺ در حال نشستن بعد از وتر می خواند
- ۹۹..... چیست؟.....
- ۱۰۰..... آنچه در نماز وتر خوانده می شود..... ۶-۲
- ۱۰۰..... دیدگاه شیعه..... ۱-۶-۲
- ۱۰۰..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۶-۲
- ۱۰۱..... قنوت در نماز وتر..... ۷-۲
- ۱۰۲..... تعریف قنوت..... ۱-۷-۲
- ۱۰۲..... حکم قنوت در نماز وتر..... ۲-۷-۲
- ۱۰۲..... دیدگاه شیعه..... ۱-۲-۷-۲
- ۱۰۳..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۲-۷-۲
- ۱۰۴..... محل قنوت در نماز وتر..... ۳-۷-۲
- ۱۰۴..... دیدگاه شیعه..... ۱-۳-۷-۲
- ۱۰۴..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۳-۷-۲
- ۱۰۵..... کیفیت قنوت در نماز وتر..... ۴-۷-۲
- ۱۰۵..... دیدگاه شیعه..... ۱-۴-۷-۲
- ۱۰۶..... دیدگاه اهل سنت..... ۲-۴-۷-۲

- ۸-۲ حکم کسی که نماز وتر را فراموش کند یا اینکه به خواب رود چیست؟..... ۱۰۷
- ۱-۸-۲ دیدگاه شیعه..... ۱۰۸
- ۲-۸-۲ دیدگاه اهل سنت..... ۱۰۸
- ۹-۲ دو وتر در یک شب نیست..... ۱۰۹
- ۱-۹-۲ دیدگاه شیعه..... ۱۰۹
- ۲-۹-۲ دیدگاه اهل سنت..... ۱۰۹

فصل سوم نافله‌ی ماه رمضان

- ۳- نماز تراویح..... ۱۱۲-۱۳۵
- ۱-۳ تعریف نماز تراویح..... ۱۱۲
- ۲-۳ سبب تسمیه..... ۱۱۲
- ۳-۳ فضیلت تراویح..... ۱۱۳
- ۱-۳-۳ دیدگاه شیعه..... ۱۱۳
- ۲-۳-۳ دیدگاه اهل سنت..... ۱۱۳
- ۴-۳ مشروعیت نماز ماه رمضان..... ۱۱۴
- ۱-۴-۳ دیدگاه اهل سنت..... ۱۱۴
- ۱-۴-۳ نص قولی..... ۱۱۵
- ۲-۴-۳ نص فعلی..... ۱۱۵
- ۳-۴-۳ نص تقریری..... ۱۱۶
- ۲-۴-۳ دیدگاه شیعه..... ۱۱۶
- ۵-۳ وقت نماز تراویح..... ۱۱۷
- ۱-۵-۳ دیدگاه شیعه..... ۱۱۷
- ۲-۵-۳ دیدگاه اهل سنت..... ۱۱۸
- ۶-۳ تعداد رکتهای تراویح..... ۱۱۸
- ۱-۶-۳ دیدگاه شیعه..... ۱۱۸
- ۲-۶-۳ دیدگاه اهل سنت..... ۱۲۰
- ۳-۶-۲-۱ تراویح ۲۰ رکعت است (و وتر یک یا سه رکعت باشد = ۲۳)..... ۱۲۱

۱۲۲.....	دلایل قائلان بر ۲۰ رکعت.....
۱۲۲.....	۳-۶-۲-۲-۳۶ رکعت و بیشتر از آن.....
۱۲۴.....	۳-۶-۲-۳ سنت بودن ۱۱ رکعت (هشت رکعت تراویح + سه رکعت وتر).....
۱۲۵.....	۳-۷ جماعت خواندن تراویح.....
۱۲۶.....	۳-۷-۱ دیدگاه شیعه.....
۱۲۶.....	۳-۷-۱-۲ دسته دوم: جایز نبودن جماعت در نماز تراویح.....
۱۲۹.....	۳-۷-۱-۳ دسته سوم: دستور اکید به خواندن نماز مستحبی در خانه.....
۱۲۹.....	دلایل شیعه از منابع اهل سنت.....
۱۳۰.....	۳-۷-۲ دیدگاه اهل سنت.....
۱۳۰.....	۱- ترغیب مطلق (امر غیر مستقیم).....
۱۳۱.....	۲- سنت قراردادن تراویح.....
۱۳۱.....	۳- ادای تراویح به صورت گروهی.....
۱۳۳.....	۴- تقریر پیامبر بر نماز گزاران در خانه و مسجد.....
۱۳۳.....	۵- نماز همراه با اهل بیت و مردم.....
۱۳۶.....	نتیجه گیری.....
۱۳۸.....	منابع و مأخذ.....

مقدمه

«از شکیبایی و نماز یاری جوئید؛ و به راستی این (کار) گران است، مگر بر فروتنان.» (البقره/۴۵)

بی‌شک هر مسلمانی که به ادای عبادات واجب می‌پردازد، خواهان این است که آن را به بهترین صورت انجام دهد؛ مثلاً چه بسا که انسان فرائض خود را با تمامی دستورها و جزئیات آن انجام می‌دهد و یا خواهان انجام دادن آن است؛ ولی از آنجا که طبیعت انسان خالی از نقص نمی‌باشد، بدون شک احتمال اشتباه و نقصان عمل او هست؛ و خداوند متعال برای جبران فرائض فاسد شده، نمازهای راتبه (تابع فرائض) را که تکلیف زیادی است، قرار داد؛ و در مواردی این تکلیف زیادی را تابع نمازهای واجب - یعنی قبل و بعد از آن - قرار داد که خالی از حکمت نیست؛ زیرا مقدم شدن نوافل، انسان را از سرگرم شدن به دنیا و دوری از خشوع و خضوع باز می‌دارد؛ و موجب فراغت کامل دل می‌شود؛ و در یک کلام، وجود شخص را برای نماز واجب آماده و آماده‌تر، خاشع و خاشع‌تر و خاضع و خاضع‌تر می‌کند تا بتواند نماز واجب را آن‌طور که حق آن است ادا کند؛ ولی حکمت تأخیر نوافل بر فرائض، در این است که نوافل به جبران نقص وارده بر فرائض می‌پردازد که اگر فرائض پس از نوافل قرار گیرد، ممکن است این جبران صورت نگیرد.

از آنجایی که نمازهای راتبه، روش پیامبر است و خداوند درباره‌ی او می‌فرماید: «به راستی که پیامبر خدا برای شما بهترین الگوست و آن هم برای کسی که ثواب خدا و روز آخرت را می‌خواهد.» (الاحزاب/۲۱) و چون احکام و چگونگی نمازهای راتبه نیازمند رجوع به کتاب‌های حدیثی و شروح آنها و در مواردی (راتبه‌ی شب) آیات قرآن است، سعی بر آن شده تا از هر دو منبع وحی (قرآن و سنت) به طور کامل - آن‌طور که در حد توان دانشجویست - استفاده شود؛ و احادیثی مد نظر قرار گیرد که نتوان به آسانی بر آنها اشکالی وارد کرد؛ و نیز سعی شده تا به دور از هر گونه تعصب و غرض‌ورزی، از کتاب‌های مستند و محکم فقهی - روایی فریقین استفاده گردد تا امانت رعایت شود؛ و جای هیچ‌گونه اعتراض و اشکالی نماند؛ و برای نزدیک ساختن روش پیامبر در نمازهای راتبه، برای خود و مسلمانان و آسان ساختن دستیابی به آنها، به تطبیق دیدگاه‌های فریقین پرداخته و همه‌ی مطالب را در یک جا آورده‌ام؛ و به گونه‌ای مختصر کرده‌ام که خللی در آن ایجاد نگردد و از تفصیل مطالب دوری جسته‌ام.

کلیات

بیان مسأله

موضوع این پژوهش بررسی تطبیقی تهجد و نوافل در قرآن و روایات از دیدگاه فریقین می‌باشد. محور اصلی این طرح تحقیقاتی و پژوهشی، بررسی دیدگاه‌های شیعه و اهل سنت و نیز هر کدام از مذاهب پنج‌گانه در باره‌ی نوافل یومیه: سنتهای راتبه، نافله‌ی شب و نافله‌ی ماه رمضان و ارزیابی و بازشناسی نقاط اشتراک و افتراق آنها می‌باشد.

در این پژوهش سعی بر آن شده تا مباحث زیر از منظر فریقین مورد بررسی تطبیقی قرار گیرد. مشروعیت نوافل، میزان توصیه و تأکید هر کدام از فریقین بر نوافل، فضیلت نوافل، اوقات نوافل، تعداد رکعتهای نوافل، تاثیر نوافل، روایات تفسیری - اثری وارده در مورد نوافل، بازگو کردن اتفاقات، اختلافات و دیدگاه‌های مستقل فریقین در مورد نوافل و بررسی نوافل ماه رمضان بین سنت و بدعت بودن و تشریح تمامی ابعاد آن.

پیشینه علمی

تا آنجا که بررسی شده است اثری تطبیقی که بتواند مخاطب را در مورد نوافل راتبه (سنتهای راتبه) از مراجعه به منابع فریقین در موضوع مورد پژوهش بی‌نیاز کند کار نشده است. حتی در میان خود شیعه و اهل سنت نیز تحقیق یا پژوهشی مستقل در باره‌ی نوافل راتبه صورت نگرفته است. و اگر هم صورت گرفته باشد در سطح خیلی وسیع انجام شده است و اختصاص به تمامی نمازها دارد. مانند؛ کتاب الصلوات سید ابوالقاسم خوئی، در مذهب شیعه. ولی در میان اهل سنت حتی کتابی در همین سطح هم کار نشده است، و بیان آن در ضمن کتابهای فقهی و روایی همراه با دیگر مسائل دینی - اعتقادی می‌باشد.

در مورد نافله‌ی شب و نافله‌ی ماه رمضان نیز کار جامعی که تمامی جوانب کار را برعهده گرفته باشد کار نشده است. در مورد نماز شب در مذهب شیعه، میرزا غلام رضا العرفانیان و در اهل سنت، شیخ عطیه سالم کتابی تحت عنوان صلاه اللیل نوشته‌اند که رویکرد این مؤلفان بیشتر جهت تشویق بر تهجد شبانه بوده است. لذا جنبه‌های مختلف نماز شب و تطبیق دیدگاه فریقین، مورد بررسی قرار نگرفته است که در این تحقیق برآنیم تا به بررسی این موارد پردازیم. در مورد نافله‌ی ماه رمضان نیز کاری تطبیقی صورت نگرفته است و آنچه بیشتر جلوه می‌دهد بدعت بودن آن از جانب شیعه و سنت بودن آن از جانب اهل سنت می‌باشد. هر چند تحت عنوان صلاة التراویح کتابی از آیت اله جعفر سبحانی و نیز مطالبی در مدخل دائره المعارف‌ها و دانشنامه‌ها موجود است.

لذا نظر به بررسی انجام شده و عدم تبیین ابعاد مورد پژوهش در بالا و دیگر موارد مربوط به موضوع پژوهش این تحقیق برآنست تا به صورت مفصل‌تر و جزئی‌تر بدان پردازد.

مسائل و پرسشهای تحقیق

- ۱- دیدگاه فریقین در باره‌ی ابعاد و حدود نوافل یومیه و تأثیر و فضیلت آن طبق روایات چیست؟
- ۲- تراویح از جهت سنت بودن یا بدعت بودن چه وضعیتی دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

اهل سنت و شیعه تأکیدات فراوانی بر نوافل طبق روایات خود قائل هستند و در این زمینه در باره‌ی تعداد رکعات و اوقات و کیفیت نوافل دیدگاه‌های موافق و مخالفی دارند. فریقین در باره‌ی تعداد رکعات و جماعت خواندن تراویح اختلاف نظر دارند ولی در دیگر موارد دارای اتفاق نظر می‌باشند لذا.

هدفها و ضرورت‌های تحقیق

هدف از این پژوهش بررسی تهجد و نوافل با توجه به دیدگاه قرآن و روایات فریقین می‌باشد تا در مواردی که ابهام وجود دارد همچون وجوب یا عدم وجوب تهجد بر پیامبر، و در مواردی که بین فریقین اختلاف می‌باشد مانند نماز تراویح، به بررسی تطبیقی این دو دیدگاه پرداخته، تا به سهولت در دسترس پژوهشگران و علاقه‌مندان موضوع مورد بحث قرار گرفته و راهنمای عمل برای مؤمنین باشد.

فواید علمی و کاربردی تحقیق

نتایج این پژوهش می‌تواند منبع علمی و مدون برای دانشجویان و پژوهشگران حوزه‌ی علوم قرآنی، حدیثی و فقهی باشد، و نیز نتایج این پژوهش یک روش کاربردی برای کسانی که می‌خواهند به تکمیل و توسعه‌ی رفتارهای عبادی خویش بپردازند خواهد بود.

جنبه‌های نوآوری تحقیق (توسط استاد راهنما تکمیل شود)

با توجه به این که در زمینه‌ی مورد نظر، پژوهش مستقلی که بیانگر ابعاد تهجد و نوافل و تأثیر آن در جبران فرائض و رشد شخصیت بندگان باشد انجام نشده است. این پژوهش می‌تواند سهولت در دسترسی برای پژوهشگران و یا علاقه‌مندان به موضوع مورد بحث را فراهم آورد.

مراجع استفاده کننده

مراکز آموزشی - پرورشی، همچون آموزش و پرورش، دانشگاهها، حوزه‌های علمیه و به طور کلی مؤمنین و علاقه‌مندان به موضوع مورد پژوهش ...

فصل اوّل

نوافل راتبه

(سنتهای رواتب)